

Agnieszka Sławińska

Białynin i Mikołajew – walka o władzę, zjednoczenie w zagrożeniu. Historia parafii w Mikołajewie

Wstęp

Mazowsze, serce Polski, zostało zniszczone w czasie I i II wojny światowej. Wraz z dymem poszły drewniane dworki szlacheckie oraz folwarki, które ziemianie budowali w prawie każdej większej wsi. W 1945 roku komuniści niszczyli te zabytkowe, murowane budowle kojarzone ze zbytkiem i kapitalizmem. W dworach szlacheckich specjalnie zakładano państwowe gospodarstwa rolne, z góry przeznaczając zabytkowe budowle na dewastację. Te źródła materialne – artefakty, stanowią do dziś jedyny namacalny dowód przeszłości. Dwie wsie leżące na ziemi sochaczewskiej: Białynin i Mikołajew nie doczekały się jeszcze osobnej monografii. Obydwie wymienione ziemie stanowiły centrum parafii: Białynin od XIII wieku do 1822 roku oraz Mikołajew od 1815 roku do czasów współczesnych. Losy mieszkańców tych ziem zasługują na szerszy opis. W skład wymienionych parafii wchodziły również inne wsie: Adamki, Aleksandrów nazywany Starpiączka, Dembówka, Bielice, Jeżówka, Kawęczyn, Rokotów, Witoldów, Wyczółki, Skotniki oraz Strugi. Osobami zamieszkującymi wymieniony obszar byli chłopi, którzy pozostawali pod opieką miejscowej szlachty gniazdowej. Do XVI wieku kmiecie byli niezależni, ale w konsekwencji nadania licznych przywilejów temu stanowi popadli w pańszczyznę. W XVII wieku nastąpiło rozdrobnienie i zubożenie szlachty mazowieckiej, nazywanej gołotą. W XIX wieku, kiedy Polska znajdowała się pod zaborami, chłopi białynińscy i mikołajewscy korzystali z opieki szlachty natomiast w XX wieku w wyniku historycznych zmian nastąpiło uzyskanie przez nich niezależności. Przez te wszystkie wieki zmieniła się wieś polska, a te przemiany postaram się pokazać w swoim krótkim wystąpieniu.

Nowy i Stary Białynin to obecnie niewielkie wsie położone w powiecie sochaczewskim, w województwie mazowieckim. Po raz pierwszy wieś zostaje

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizacji pozarządowej w 2014 roku.

wymieniona w Małym Kodeksie Mazowieckim w 1428 roku jako *Byalynyno*¹. W 1458 roku pojawia się *Byalinyo*, a w 1502 roku *Byalynyn*. W 1564 roku używa się na oznaczenie tych dóbr nazwy *Bialynin*, a w 1880 roku *Białynin*. W XIX wieku omawiane tereny nazywano Białyniniem, Klimczakowem i Siniawami. W 1912 roku doszło do parcelacji dokonanej na polecenie księcia Janusza Radziwiłła. Wówczas mieszkańcy tej ziemi używali nazw: Białynin lub Parcela Białynin. W czasie dwudziestolecia międzywojennego tzw. część stara – Białynin oraz część nowa – Parcela Białynin wchodziły w skład gminy Kozłów Biskupi. Od 1967 roku wieś podzielono na dwie: Białynin Nowy i Białynin Stary, które wchodzą w skład gminy Nowa Sucha.

Niedaleko Białynina, w odległości 5 km znajduje się Mikołajew, w którym do dzisiaj stoi kościół p. w. Św. Piotra i Św. Pawła Męczenników, ufundowany przez rodzinę Łuszczewskich w 1815 roku. Nazwa Mikołajewa jako wsi po raz pierwszy w dokumentach pojawiła się w 1434 roku jako *Mykolajewo* i w 1440 roku jako *Mikolajewo* odnotowane w Metryce Koronnej². W 1497 roku używano nazwy *Mikolaiow*, a w 1579 roku *Mikolaiowo*. W wielu źródłach z XIX wieś ta występuje jako *Mikołaiew*. W 1885 roku i 1921 roku odnotowano podział na Mikołajew Stary i Nowy, który trwał do 1981 roku. Od 1982 roku istnieje jedna taka wieś, która stanowi również nazwę parafii i należy do gminy Teresin.

Przy odtwarzaniu dziejów wsi stanowiących centrum parafii Białynina i Mikołajewa korzystałam z różnych archiwów. Najwięcej źródeł znalazłam w Archiwum Głównych Akt Dawnych oraz w Archiwum Państwowym m. st. Warszawy, Oddziale w Grodzisku Mazowieckim. Ksiądz proboszcz Janusz Zabłocki udostępnił mi Archiwum Parafialne w Mikołajewie, zawierające unikatowe księgi parafialne – część ocalonych ze zlikwidowanej parafii białynińskiej oraz mikołajewskiej, prowadzone od 1815 roku. Najstarsze dokumenty – wizytacje biskupie odnalazłam w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu.

W referacie przedstawię dzieje parafii Białynina i Mikołajewa, zarysuję losy rodów szlacheckich zamieszkujących te ziemie. Opiszę rywalizację i walkę tych parafii o władzę w przewodzeniu ludności folwarcznej w XIX wieku, co wiązało się ze wzrostem prestiżu rodziny ziemiańskiej, władającej swoją wsią. Przytoczę pogodzenie się mieszkańców tych ziem w obliczu wojen światowych w XX wieku oraz ich wspólne, pokojowe działania na rzecz utrzymania więzi potrzebnych do przetrwania nawet w najokrutniejszych czasach.

¹ K. Rymut, Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany, Kraków 2006, t. I, s. 160.

² K. Rymut, Nazwy miejscowe Polski..., s. 106.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizacji pozarządowej w 2014 roku.

Białynin i Mikołajew w świetle najstarszych przekazów

Prawdopodobnie kościół w Białyninie został założony w XIII wieku. Wieś z innymi dobrami, została wydzielona z części archidiakonatu czersko-warszawskiego i na przełomie XIV/XV wieku stała się osobną parafią³. Pierwsza i najstarsza wzmianka o tej wsi jaką znalazłam, jest datowana na 1410 rok, kiedy stryjeczni bracia Niemierza i Mikołaj Wąz dokonali podziału Białynina i Rokotowa⁴. W akcie wymieniono również wolne pastwiska parafii Białynin⁵ oraz informację, że we wsi znajdował się kościół p. w. Św. Małgorzaty⁶ i Św. Wawrzyńca. W 1579 roku do klucza białynińskiego należały wsie: Rokotów, Wyczołki, Wola Jeżowa⁷, Strugi, Strusznina lub Strusznina Wola, Plichcina Wola i Starpiączka⁸, Jankowice i Gutkowice⁹. Już od 1477 roku na mocy decyzji biskupa poznańskiego, Andrzeja Bnińskiego, mieszkańcy tych ziem oddawali świętopietrze na rzecz swojej parochii. Pierwszym znanym proboszczem był Mojżesz, w 1478 roku pobierał dziesięcinę z folwarku ze Struszynej Woli¹⁰. Duchowny musiał należeć do ludzi przedsiębiorczych, gdyż w 1490 roku na mocy wyroku sądowego odzyskał od Wojciecha z Purszy – Rokotowskiego „...pola i łąki nad rzeką Gągoliną...”¹¹. Wcześniej wspomniany szlachcic i jego ojciec Niemierza nadali te dobra na własność parafii w Białyninie.

³ Corpus Inscriptionum Poloniae. Skierniewice i region. Województwo skierniewickie, pod. red. R. Rosina, Warszawa – Łódź 1991, t. V, z. 1, s. 10. Katalog archidiecezji warszawskiej zawierający spis duchowieństwa i parafii, pod. red. W. Wojdecki, Warszawa 1981, s. 512.

⁴ A. G. Turczyk, Z ziemi sochaczewskiej. Z dziejów Białynina, Sochaczew 2002, s. 104.

⁵ Ks. J. Nowacki, Archidiecezja poznańska w granicach historycznych i jej ustrój, Poznań 1963, s. 513. (wzmianka w AE VIII 229 (r. 1542).

⁶ J. i R. Łempiccy, Święci w Polsce i ich kult w świetle historii, Kraków 2008, r. II w: <http://sancti-in-polonia.die.interia.pl/2m.html>; Św. Małgorzata została ścięta około 303-305 roku w Rzymie, za czasów prześladowań cesarza Dioklecjana. W średniowieczu przedstawiano ją poskramiającą smoka, lub trzymającą gałązkę palmową jako symbol męczeństwa. Jej święto obchodzono 20 lipca. Była patronką dziewczic, kobiet ciężarnych i położnych oraz protektorką dziewictwa i stanu wojskowego. Z jej imieniem związane jest powiedzenie, „Św. Małgorzata zapowiada koniec lata”. Św. Wawrzyniec spełniał ważną rolę w osadnictwie na obszarze miasta i ziemi sochaczewskiej, stąd główny kościół w tym mieście jest poświęcony jemu. Biografię Sanctia Laurentius znano tylko z tradycji, gdyż pochodził on z Hiszpanii i nie wiadomo kiedy pojawił się w Rzymie. Św. Wawrzyniec cieszył się zaufaniem papieża Sykstusa II i jemu następcą św. Piotra powierzył administrację dóbr kościelnych oraz opiekę nad ubogimi Rzymu. Cesarz Walerian w latach 253-260 wydał na fali prześladowań edykt, według którego wszyscy sprawujący w gminach chrześcijańskich jakieś urzędy mieli być skazywani na śmierć. 6 sierpnia 258 roku aresztowano papieża Sykstusa II wraz z diakonami w katakumbach i tego samego dnia wszystkich ścięto. Św. Wawrzyniec powiadomiony o tych wydarzeniach rozdał wszystkie pieniądze z majątku kościelnego dla ubogich w Rzymie. Kiedy sędzia nakazał mu wydanie skarbów kościelnych, duchowny zebrał obdarowanych ludzi i ich wskazał jako skarby. Za to przewinienie przeciwko władzy cesarskiej Św. Wawrzyniec był torturowany – sieczony biczeniami, a następnie rozłożony na kracie, gdzie przypalano jego ciało. Zmarł w męczarniach, ale nikogo nie wydał. Jego ciało pochował św. Justyn, a cesarz Konstantyn Wielki na jego grobie wystawił bazylikę. Św. Wawrzyniec to patron bibliotekarzy, kucharzy, piekarzy, uczniów, studentów, ubogich, bibliotek, administratorów, straży pożarnych i zawodów związanych z ogniem.

⁷ Jeżówka.

⁸ Aleksandrów koło Guzowa.

⁹ Ks. J. Nowacki, Archidiecezja poznańska w granicach historycznych i jej ustrój, Poznań 1963, s. 513.

¹⁰ Ks. J. Nowacki, op. cit., s. 513.

¹¹ Nazwa rzeki Pisi.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizacji pozarządowej w 2014 roku.

Do osobliwości Mazowsza należała duża ilość drobnej szlachty, tzw. gołoty i z tym samym przypadkiem będziemy mieć do czynienia w parafii białyńskiej, a później mikołajewskiej.

Chłopi utrzymywali się przede wszystkim z uprawy i sprzedaży zboża. Bory pańskie, w tym wypadku należące do Białyńskich i Plichtów, były pełne grubego zwierza, ptactwa i dzikich pszczół.

Białynin i Mikołajew w czasach nowożytnych

W 1603 roku biskup poznański Wawrzyniec Goślicki przeprowadził, gruntowną zresztą na całej ziemi sochaczewskiej, wizytację kościołów. Wystannicy z kurii biskupiej nie pominęli Białynina, a w swoich obserwacjach zapisali, że w parafii stał drewniany kościół. W nim znajdowały się kaplice fundatorów, gdzie chowano zmarłych z rodziny Plichtów i Białyńskich. Drugi z wymienionych rodów rycerskich herbu Lubicz posiadał prawo patronatu nad kluczem białyńskim. Obok kościoła znajdowała się plebania wraz z zabudowaniami gospodarczymi. O kościele w Białyninie napisał także wzmiankę Józef Łukaszewicz w 1863 roku. W *Opisie historycznym kościołów parochialnych w dawnej diecezji poznańskiej*¹² potwierdza, że Białynin był własnością Macieja Białyńskiego, należał do grupy wsi szlacheckich. Według Paprockiego Białyńscy byli szlachtą herbu Lubicz, pochodzącą z „...domu rodzzonego koło Warszawy...”, czyli ze wsi Białynin¹³.

W 1556 roku Makowiecki przeprowadził wizytację archidiaconatu warszawskiego i dekanatu sochaczewskiego¹⁴. Prawdopodobnie na tych włościach mieszkała rodzina Mikołajewskich, stąd tak zaczęto nazywać ten teren - Mikołajew. W XVII wieku w tym miejscu stała kaplica p. w. Św. Trójcy. Była to budowla niewielka i posiadała trzy ołtarze¹⁵. Dzięki hojności Anny Mikołajewskiej była uposażona 80 kopami zboża¹⁶. W 1604 roku Mikołajew wchodził w skład parafii sochaczewskiej i mieszkańcy musieli oddawać dziesięcinę proboszczowi z tego miasta¹⁷. W wizycie dekanalnej z 1616 roku znaleziono potwierdzenie, że *de villis* – Bielice, Sielice i Mikołajew oraz *de praedis villar*: Skotniki, Kawęczyn, Kawęccka Wola, Dębowa Wola i

¹² J. Łukaszewicz, *Opis historyczny kościołów parochialnych w dawnej diecezji poznańskiej*, Poznań 1863, s. 300.

¹³ S. Uruski, *Rodzina Herbarz Szlachty Polskiej*, Warszawa 1904, t. I, s. 165.

¹⁴ AAW, Noty archiwalne. Ksiądz Władysław Knapieński. Sochaczew – Troszyn, Wizytacja Archidiaconatu Warszawskiego przez Makowieckiego w 1556 roku, 35/A. X. 3.14, t. V, s. 12.

¹⁵ AAP, *Visitatio Archidiaconatus Varsoviensis . Visitatio ecclesiarum parochialium Archidiaconatus Varsoviensis a Laurentio Goślicki episcopo Posnaniensi a. 1603 peracta*, AV 1, k. 174 r.

¹⁶ B. Kwiatkowski, *Parafie dawnego dekanatu sochaczewskiego*, Paprotnia 1998, s. 62.

¹⁷ AAW, Noty archiwalne. Ksiądz Władysław Knapieński. Sochaczew – Troszyn, Uposażenie probostwa sochaczewskiego w 1604 roku, 35/A. X. 3.14, t. V, s. 2.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizacji pozarządowej w 2014 roku.

VII Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej

Sochaczew, 13 grudnia 2014r.

Piasecznica wchodziły w skład parafii sochaczewskiej¹⁸. Pierwszym odnotowanym, znanym mieszkańcem Mikołajewa był Grzymek¹⁹, w latach 1440–1451 sędzia sochaczewski. Jan Mikołajewski w 1592 roku pełnił funkcję pisarza grodzkiego sochaczewskiego podczas sejmów za czasów Zygmunta III Wazy²⁰.

Pierwszym odnotowanym dziedzicem Skotnik był Plichta herbu Półkozic, chorąży sochaczewski w 1422 roku²¹. W 1530 roku Michał Plichta ze Skotnik ufundował w kościele sochaczewskim ołtarz, nazwany od jego nazwiska Ołtarzem Plichtów. Miejsce to było położone jako pierwsze przy filarze północnym i p. w. Świętej Trójcy. Upoważnienie na tę fundację, wspartą kapitałem 60 grzywien, zapisanym na Paprotni i Mostkach, wystawił biskup poznański Stanisław Boniecki²². Plichtowie władali Skotnikami do XVIII wieku, kiedy sprzedali tę ziemię rodzinie Łuszczewskich.

W 1631 roku patronat nad kluczem białyńskim po rodzie Lubicz-Białyńskich przejął Stanisław Morski. Pełnił on funkcję podczaszego sochaczewskiego, dlatego jako dziedzic Białyńna, Boryszewa i Jeżowej Woli część dziesięcin przekazał dominikanom sochaczewskim²³.

W 1761 główną ozdobą świątyni w Białyńnie był ołtarz główny wraz z wizerunkiem Chrystusa Pana wykonany przez łowickiego rzeźbiarza Mateusza Szymańskiego. Krucyfiks ocalał w cudowny sposób z pożaru, „...We wsi Białyńnie, odległej o milę, a może trochę więcej od Sochaczewa, przed laty zgorzał dwór właściciela tej włości, w którym znajdował się ów wizerunek ukrzyżowanego Zbawiciela Świata, na ścianie zawieszony; wśród płomieni ta tylko z tymże

¹⁸ AAW, Noty archiwalne. Książ Władysław Knapiński. Sochaczew – Troszyn, Wizyta dekanalna z 1616 roku, 35/A. X. 3.14, t. V, s. 2.

¹⁹ Cz. Brodzicki, Ziemia wiska pod rządami księcia Władysława I (1435-1455) w: „Notatki Płockie”, 1995, 4 (164), s.11.

²⁰ J. Chońska – Mika, Sejmiki mazowieckie w dobie Wazów, Warszawa 1998, s. 183.

²¹ S. Uruski, Rodzina Herbatz Szlachty Polskiej, Warszawa 1914, t. XIV, s. 79.

²² AAW, Noty archiwalne. Książ Władysław Knapiński. Sochaczew – Troszyn, Ufundowanie przez Michała Plichtę ołtarza w kościele sochaczewskim z upoważnienia biskupa poznańskiego Stanisława Bonieckiego w 1530 roku, 35/A. X. 3.14, t. V, s. 20.

²³ S. Uruski, Rodzina Herbatz Szlachty Polskiej, Warszawa 1914, t. XI, s. 269; Właśnie ten, nazywany Aleksander z Morska został dziedzicem na Białyńnie i elektorem na sejm z ziemi sochaczewskiej w latach 1669 i 1674. Poślubił węgierkę, Katarzynę Trybel, z którą miał trzech synów: Andrzeja, Stanisława i Wojciecha. Drugi z synów, Aleksander był podczaszym sochaczewskim i wraz z rodziną posiadał część dóbr w parafii białyńskiej. Z racji tak wysokiego stanowiska podpisał dwie elekcje: w 1648 roku przy wyborze na króla Jana Kazimierza i w 1674 roku, kiedy monarchą został Jan III Sobieski. Z nieznannej nam żony pozostawił po sobie dwóch synów: Aleksandra – dziedzica na Białyńnie i Jerzego – dziekana wrocławskiego i kanonika krakowskiego. Aleksander sprowadził na włości białyńskie Konstancję Mirowicką, z którą miał trzech synów, w tym Aleksandra i Stefana. Zdaje się, że dobra rodzinne podupadły, gdyż dwaj ostatni wymienieni Morscy w 1692 roku sprzedali Jeżewo i Wolę Boryszewską. Trzeci syn Aleksandra i Konstancji Morskich – Wojciech został skarbnikiem dobrzyńskim i z małżeństwa z Konstancją Garczyńską doczekał się dwóch córek: Konstancji i Zofii. Wieś Białyńna została dobrem dziedzicznym najstarszego z braci – Aleksandra, od 1704 roku stolnika gostyńskiego. Jako panią na włości białyńskie sprowadził poślubioną Mariannę Słubicką, z którą doczekał się gromadki dzieci: córki Teresy żonatej z Janem Ciechomskim, syna Jana - pisarza sochaczewskiego od 1725 roku oraz Kazimierza, Ludwika i Jakuba

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizacji pozarządowej w 2014 roku.

wizerunkiem nietknięta ocalała. Zdumienie i bojaźń ogarnęła dziedziców miejsca, a uznając, iż obraz, którego żywioł wzburzony, nie zdołał strawić, przywoitego wymaga uczczenia, przenieśli go do kościoła sochaczewskiego i w ołtarzu jego celnym [czelnym] umieszczony został..."²⁴. Krzyż uważany był za cudowny, o czym świadczyło 16 wotów dziękczynnych wiszących przy nim w 1848 roku.

Upadek parafii białynińskiej i próba walki o jej zachowanie w pierwszej połowie XIX wieku

W latach 1783–1784 parafia Białynin znajdowała się w dekanacie sochaczewskim i składała się z następujących wsi: z Białynina – gdzie właścicielem był Badowski, z Jeżowej Woli – gdzie dziedzicem był Łuszczewski. W skład tej parafii wchodził Rokołów, będący wówczas własnością sędziego grodzkiego Chmieleckiego i Starpiączka, Strugi oraz Wyczółki, które należały do kasztelana rawskiego Macieja Łuszczewskiego²⁵. Natomiast Kawęczyn i Mikołajew również stanowiły własność tego dziedzica. Stare rody szlacheckie jak Plichtowie, Białynscy, Morscy czy Mikołajewscy stracili swoje dziedziczne dobra. Po pierwsze był to wynik rozdrobnienia polskiej zagrodowej szlachty mazowieckiej, po drugie skutek potopu szwedzkiego oraz licznych wojen w XVIII wieku.

W 1817 roku powstało arcybiskupstwo warszawskie, a 12 marca 1818 roku diecezja warszawska została podniesiona do rangi metropolii. Składała się z 20 dekanatów, w tym z sochaczewskiego²⁶. Archidiecezja posiadała 275 parafii i 2 filie oraz 432 tysiące katolików.

Na przełomie XVIII i XIX wieku kościoł w Białyninie był kilka razy okradany. Były to czas utraty przez Polskę niepodległości oraz wojen z Rosją i Prusami. *Descriptio Infelicitati Ecclesia Białynensis* czyli w „Opisie nieszczęść kościoła białynińskiego” dowiadujemy się o szczegółach tych rabunków. 4 stycznia 1801 roku złodzieje wyłamali drzwi do kościoła i ukradli: cztery ornaty, puszkę Melchizedeka od przenoszenia komunikantów do chorych, albę, komże, dwie komeżki, trzy obrusy z ręcznikami, ręcznik z bieliznami oraz wosk i tój wart 50 złotych wraz z ośmioma dużymi świecami. 9 lutego 1804 roku złodzieje zakradli się nocą na plebanię, skąd zabrali kufer. Znajdowała się w nim srebrna monstrancja, w niektórych miejscach pozłacana, „...staroświeckiej roboty...”²⁷. Dodatkowo złupiono równie stary duży, srebrny krzyż, 170 dukatów, srebro oraz różne rzeczy ze spiżarni. Dla kościoła i

²⁴ A. G. Turczyk, *Z ziemi sochaczewskiej...*, s. 105.

²⁵ S. Górzyński, „Regest Diecezjów” Franciszka Czaykowskiego czyli właściciele ziemscy w Koronie 1783-1784, Warszawa 2006, s. 808.

²⁶ Witold Madej, Archidiecezja warszawska w: „Szkice do dziejów archidiecezji warszawskiej”, pod. red. W. Madej, Rzym 1966, s. 47.

²⁷ Ibidem, s. 106.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą w dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizacji pozarządowej w 2014 roku.

proboszcza był to początek końca, gdyż wcześniej parafia była dobrze zaopatrzona, a po rozbiorach Polski i wojnach w XVIII wieku mieszkańcy Białynina również zubożeli. W Archiwum Parafialnym w Mikołajewie znajduje się *Liber Copulatorum Ecclesia Parochialis Białynensis* (Księga małżeństw) założona w 1802 roku, należąca do najstarszych zachowanych źródeł²⁸. Ze względu na formę tabelaryczną zalicza się ją do ksiąg parafialnych stosowanych w zaborze pruskim, charakterystycznych dla okręgu galicyjskiego.

Upadek parafii białynińskiej i próba walki o jej zachowanie w pierwszej połowie XIX wieku - walka o władzę

Parafia mikołajewska miała licznych opiekunów i fundatorów w osobach szlachciców i ziemian z pobliskich dworów i folwarków. Do najbliższych należały Skotniki, najpierw własność Plichtów. W XVIII wieku należały do Łuszczewskich i były częścią dóbr starościńskich. Pierwszym znanym był Walerian Łuszczewski, starosta sochaczewski, a następnie Jan Paweł Łuszczewski (1764–1812). Była to wybitna postać – sekretarz Sejmu Czteroletniego, minister spraw wewnętrznych Księstwa Warszawskiego i członek Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Właśnie ten mąż stanu zainicjował powstanie parafii w Mikołajewie. Jan Paweł Łuszczewski pod swoją opieką i nadzorem posiadał 38 włościan, którzy w jego dobrach odrabiali pańszczyznę oraz oddawali odpowiednie podatki²⁹. W 1832 roku Skotniki z przyległościami: Mikołajew, dezertą Łodygów i kolonią Adamki zostały wystawione na publiczną licytację³⁰. 22 lutego 1833 roku właścicielem tych włości został Franciszek Czarnomski, który zakupił je od Michała Łuszczewskiego³¹. 23 kwietnia 1852 roku na mocy kontraktu kupna–sprzedaży dobra za sumę 470 tysięcy zł polskich przeszły w zarządzanie Hamibala Rostropowicza.

6 marca 1809 roku ksiądz Mikołaj Manugiewicz dokonał opisu parafii w Białyninie na polecenie Administratora Diecezji Warszawskiej³². Świadcami tej wizytacji byli: Wawrzyniec Truszkowski oraz wójt wsi Białynina – Jan Komendarczyk. Białynin należał do gmin wiejskich i łączył się z obszarem majątku ziemskiego.

²⁸ Archiwum Parafialne w Mikołajewie, *Liber Copulatorum Ecclesia Parochialis Białynensis Inchor Anno 1802*(Księga małżeństw), Białynin 1802 r.

²⁹ AGAD, Komisja Województwa Mazowieckiego, Wydział Wyznań, Akta dotyczące się zabezpieczenia funduszy Duchownych na Dobrach Skotniki w Obwodzie Sochaczewskim. Spis dóbr i włościan von Łuszczewskiego w języku niemieckim, 4479, Skotniki 1800 r., s. 45.

³⁰ Archiwum Państwowe m. st. Warszawy, Oddział w Grodzisku Mazowieckim, Hipoteka w Sochaczewie, Zbiór dokumentów do księgi hipotecznej Dobra Ziemskie Skotniki 1826-1874, 337, t. I, s. 260.

³¹ Archiwum Państwowe m. st. Warszawy, Oddział w Grodzisku Mazowieckim, Hipoteka w Sochaczewie, Księga hipoteczna Dobra Ziemskie Skotniki 1826 - 1874, 336, t. I, s. 7.

³² AGAD, Komisja Województwa Mazowieckiego, Wydział Wyznań, Archiwum Oddziału Wyznań i Oświecenia, Akta szczegółowe Komisji Woiewódzkiej dotyczące się Funduszy Reparacji zabudowań Kościoła we Wsi Białyninie Obwodzie Sochaczewskim. Opisanie Stanu Parafii Białynińskiej, 6066, Białynin 7. Il. 1809 r., k.347.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizacji pozarządowej w 2014 roku.

VII Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej

Sochaczew, 13 grudnia 2014r.

Gromada licząca więcej niż 10 dymów wyznaczała wójta, a ten swoich zastępców – sołtysów. Do funkcji Łukasza Komendarczyka należało: podawanie gromadzie chłopskiej wiadomości i rozkazów rządowych, kierowanie robotami publicznymi w gromadzie – np. szarwarkiem, administrowanie wspólnie zebranymi pieniędzmi. Łukasz Komendarczyk miał także prawo sądenia ludności na swoim terenie i prawo do ingerowania w sprawy kościoła, gdyż reprezentował właścian białyńskich.

W 1809 roku kościół składał się z dwóch części, z czego pierwszą stanowiło zrujnowane prezbiterium. Drzewo w tym miejscu było zgniłe, a całość groziła upadkiem. Dziury pozatykano kamieniami, aby ptactwo nie wlatywało do środka i nie przeszkadzało w prowadzeniu mszy świętej. Podobnie wyglądał stan techniczny zakrystii. Druga część kościoła, gdzie przebywali wierni, została postawiona około 1780 roku. Dach w 1/4 był zniszczony w tym stopniu, że przez dziury wpadał deszcz. Jak napisał ksiądz Mikołaj Manugiewicz, „...Wnętrzna Ozdoba Kościoła jest barziej do wstrętu iako do wzbudzania w ludziach tego uczucia które jest właściwe Mieyscu Świętemu, gdzie tak wielkie Wiary naszej odprawiania tajemnicę...”³³. Sprzęty kościelne były zaniedbane³⁴.

7 listopada 1811 roku w parafii w Białyninie miała miejsce kolejna wizytacja dekanalna³⁵. Do parafii w 1815 roku należały 662 osoby, z których 509 przystąpiło do

³³ AGAD, Komisja Województwa Mazowieckiego, Wydział Wyznań, Archiwum Oddziału Wyznań i Oświecenia, Akta szczegółowe Komisji Woiewódzkiej tyczące się Funduszków Reparacyi zabudowań Kościoła we Wsi Białyninie Obwodzie Sochaczewskim. Opisanie Stanu Parafii Białynińskiej, 6066, Białynin 7. II. 1809 r., k.347.

³⁴ AGAD, Komisja Województwa Mazowieckiego, Wydział Wyznań, Archiwum Oddziału Wyznań i Oświecenia, Akta szczegółowe Komisji Woiewódzkiej tyczące się Funduszków Reparacyi zabudowań Kościoła we Wsi Białyninie Obwodzie Sochaczewskim. Opisanie Stanu Parafii Białynińskiej, 6066, Białynin 7. II. 1809 r., k.348; Dzwonnica została postawiona w 1804 roku, była obita gontami i brakowało tylko zabezpieczenia z tarcic. Plebania potrzebowała remontu, gdyż przeciekał dach. Na podwórku plebańskim znajdował się 4-izbowy szpital o złym stanie technicznym. Dalej stały trzy stodoły, jedna liczyła 30 łokci długości i 11 łokci szerokości. Druga była mniejsza, jej wymiary wynosiły – 20 łokci długości i 8 szerokości. Wszystkie budynki potrzebowały remontu, gdyż przegniły w nich słupy i groziło to zawaleniem. W spichlerzu brakowało podłogi, a stajnia i wozownia wymagała naprawy. Z Jeżówki należącej do Łuszczewskiego proboszcz pobierał 6 kóp żyta, od mieszkańców Strug 83zł, od prefekta sochaczewskiego Józefa Netrebskiego 35zł i z Białynina gromada płaciła 50zł. Łąki, pola i cmentarz zajmowały łącznie 78 morgów gospodarskich i 54 prety. W Szaniawski – właściciel Białynina zamienił dwie łąki, ale fundusz parafii białyńskiej nic na tym nie stracił. Z jednego pola proboszcz uzyskiwał 14 korcy żyta miary warszawskiej oraz 1 1/2 korcy pszenicy, co dawało 30 kóp zboża. Na drugim polu wysiewano 20 korcy żyta i pszenicę, razem 20 kóp. Na trzecim polu było to 16 korcy żyta i korzec pszenicy, z czego proboszcz uzyskiwał 20 kóp. Pszenica, według Jana Komendarczyka, rodziła się słabo, gdyż grunt był piaszczysty i jedno ziarno wydawało tylko trzy. Na jarzynę co roku wysiewano na gruntach plebańskich; 3 korce jęczmienia, 10 korcy owsa, 1 korzec tatarski, 1/12 korca grochu i prosa oraz 1/4 korca rzepichy. Diedzic Białynina - Szaniawski oderwał od parafii po części z dwóch pól, w jednym miejscu 6 staj, a w drugim pół staja – razem 6 morgów chęłmińskich. Do 1806 roku proboszcz korzystał z pańskiego boru, ale to prawo mu odebrano. Mógł tylko zbierać gałęzie na opał. Pleban zatrudniał organistę i dwóch parobków oraz gospodynię, dziewczę i chłopaka. Podsumowując wraz z dziesięciną co roku otrzymywał: 60 korcy żyta, 4 korce pszenicy, 15 korcy jęczmienia, 20 korcy owsa, 3 korce tatarski, korzec rzepnicy oraz grochu. Diedzic Białynina znajdował się w Berlinie i miał przyjechać dopiero na Wielkanoc w 1810 roku, zatem chłopi z tej parafii za swojego patrona i opiekuna uznawali proboszcza.

³⁵ AGAD, Komisja Województwa Mazowieckiego, Wydział Wyznań, Archiwum Oddziału Wyznań i Oświecenia, Akta szczegółowe Komisji Woiewódzkiej tyczące się Funduszków Reparacyi zabudowań Kościoła we Wsi Białyninie Obwodzie Sochaczewskim. Wyciąg Wizyty Dekanalnej Kościoła Parafialnego w Białyninie, 6066, Białynin 7. XI. 1811 r., k.141; Proboszcz wówczas mieszkał na starej plebanii postawionej z tartego drzewa. Na około mieszkań

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizacji pozarządowej w 2014 roku.

VII Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej

Sochaczew, 13 grudnia 2014r.

spowiedzi wielkanocnej. Proboszcz białyński Karol Cudnochowski tak podsumował swoje życie w parafii, „...Z miejsca mojego kontent jestem i co do mojej osoby, sądzę, że jestem przyzwoicie opatrzone. Wyznać muszę, iż z dobrem by było Kościoła mego, gdyby fundusz jego powiększony został, sądzę jednak, iż gdyby Kościoła mego budowa niepodpada niebezpieczeństwu, nabożeństwo i administrowanie Sakramentów nadal odbywać się może...”³⁶. Proboszcz nie chciał się przenieść na nową parafię do Mikołajewa, gdyż w Białyninie posiadał ziemię do obrobienia i zyczył sobie, aby parafia pw. Św. Małgorzaty Męczenniczki ocalała³⁷.

Chłopi pochodzący z Białynia walczyli o zachowanie kościoła w swej rodzimej wsi na różne sposoby. Po przeczytaniu źródeł archiwalnych byłam zaskoczona ich uporem w obronie własnych włości. Ich prośby w pełni popierał każdy właściciel bądź administrator Białynia, o czym dowiedziałam się z dokumentu wystawionego w Łowiczu 25 lutego 1818 roku przez komisarza obwodu sochaczewskiego³⁸. Włóścianom pozwolono wypowiedzieć się przed referentem, gdyż Komisja Wojewódzka zanim podjęła ostateczną decyzję o inkorporacji Białynia w granice Mikołajewa, musiała poznać zdanie wszystkich zainteresowanych stron. Wyjaśnienie

duchownego znajdował się ogród warzywny o długości 20 prętów kwadratowych i szerokości 5 prętów, otoczony chruścianym płotem. Do plebanii wchodziło się przez wielką bramę wykonaną przez cieślę, a podwórko otoczone było takim samym płotem jak ogród. Do środka budynku prowadziły żelazne drzwi z rygłem, na zawiasach. Z sieni po prawej stronie znajdowała się izba dla czeladzi, zabezpieczona drzwiami z tarcicy, posiadającymi żelazne zawiasy i kłamkę. Za wyżej wymienionym pomieszczeniem znajdowała się komora ze starymi oknami, w której stał zniszczony piec i komin wykonany z cegły. Komora była zamykana na zamek ordynaryjny. Po lewej stronie sieni umieszczone były dwie stancje dla proboszcza. W pierwszym pokoju były dwie nowe pary fatonowych drzwi bez zamków, a podłoga wykonana był z tarcic. Ozdobę tej izby stanowiły dwa nowe okna opatrzone futrami. Druga stancja posiadała stare drzwi zrobione przez ślusarza. W środku znajdowało się jedno nowe okno opatrzone futryną oraz żelaznymi haczykami, posiadające żelazne zawiasy i tygły. Izbę ogrzewały dwa kominki i piece wykonane z cegły oraz wymagające remontu. Z lewej strony podwórka znajdowały się stare chlewy dla świń. Po prawej stronie podwórka proboszcz postawił za 50 zł nową studnię. Nie zabrakło jednej stodoły z tarcic, obok której stała druga mała wykonana z dylaków. Koło tych dwóch budynków postawiono spichlerz z żelaznymi drzwiami, gdzie proboszcz wstawiał wozy. Na podwórku znajdowała się jeszcze obora na bydło i stara stajnia dla koni wykonana z dylaków. Ogród przykościelny zajmował powierzchnię jednej morgi, natomiast drugi, za kuźnią miał 10 prętów długości i 5 prętów szerokości. Proboszcz białyński posiadał jeszcze ziemię liczącą 3 morgi i położoną koło dóbr pańskich. 1 morga znajdowała się koło granicy ze wsią Wyczółki, druga morga rozpościerała się koło drogi do Rokotowa, a trzecia naprzeciwko wsi Białynia. Uposażenie plebańskie obejmowało łąki: jedną koło Wyczółek, drugą – 1 – morgową na przeciwko Białynia. Proboszcz nie posiadał żadnego stawu i sadu, jedynie sadzawkę dla drobiu zrobioną z własnych pieniędzy. Duchownego pozbawiono przywileju propinacyjnego i nie mógł korzystać z pańskiego boru. Sąd Pokoju w Sochaczewie przyznał proboszczowi prawo wstępu do lasu. We wsi Białynin nie znajdował się żaden młyn, więc duchowny nie posiadał prawa młwa. Proboszcz Marcin Zawistowski miał ulokowane u Józefa Netrebskiego na Rokotowie 600 zł, z których za prowizję odbierał 100zł. Roczna dziesięcina jako uposażenie proboszcza wynosiła 100 zł i 6 kóp żyta.

³⁶ Ibidem, k. 321.

³⁷ AGAD, Komisja Województwa Mazowieckiego, Wydział Wyznań, Archiwum Oddziału Wyznań i Oświecenia, Akta szczegółowe Komisji Woiewódzkiej dotyczące się Funduszy Reparacyi zabudowań Kościoła we Wsi Białyninie Obwodzie Sochaczewskim. Protokół wykorzystania Funduszy Kościoła Białyńskiego, 6066, Białynin 20. XII. 1818 r., k.324.

³⁸ AGAD, Komisja Województwa Mazowieckiego, Wydział Wyznań, Archiwum Oddziału Wyznań i Oświecenia, Akta szczegółowe Komisji Woiewódzkiej dotyczące się Funduszy Reparacyi zabudowań Kościoła we Wsi Białyninie Obwodzie Sochaczewskim. Kommissarz Obwodu Sochaczewskiego do Kommissy Wojewodztwa Mazowieckiego, 6066, Łowicz 25. II. 1818 r., k.15.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizacji pozarządowej w 2014 roku.

VII Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej

Sochaczew, 13 grudnia 2014r.

zostało też wysłane do księdza dziekana Dobrowolskiego. Włościanie z Białynina 12 lutego 1818 roku tak bronili swoich praw:

„...Czyli i dla iakich powo
do na[w] życzycie sobie
ażeby Kosciół Pa
rafialny w Białyni
nie utrzymanym
był

Ponieważ kosciół w
Białyninie od niepa
miętnych czasow znay
diue się do użytku
ieszcze może być zdał
nym dla tego życzemy
sobie aby utrzymanianym był znaudiąc
przytym te dogodność
że niebędziemy przy
muszeni do Mikoła
iowa lub Kozłowa³⁹
Biskupiego iako nay
bliższych kościołów
chodzić albowiem do
pierwszego lubo tylko
o ćwierc mili odległego
w czasie gaj wody wy
kią dostać się trudno
do drugiego zaś niż
drogi uważać należy

Czyli wiadome wam
są trud ...[fundusze] dla Ple
bana który przy
tym kościele znay
dować się powinien
z czego się one skła
dają i przez kogo
dsię na teraz po
bierane... ”⁴⁰

Do parafii należały jeszcze: Starpiączka, Strugi, Jeżówka, Wyczółki i Rokotów. Włościanie mieli świadomość, że kościół znajdował się w stanie upadku,

„...w prawdzie w połowie
kościół w Białyninie
jest nadozelowany

³⁹ Ibidem, k.17.

⁴⁰ Ibidem, k.18.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizacji pozarządowej w 2014 roku.

VII Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej

Sochaczew, 13 grudnia 2014r.

*i w części brakuje w niem
podłogi...”⁴¹.*

Znaleźli jednak pozytywne strony w całej sytuacji, gdyż budynek ten miał „zdrowe drzewo w ścianach”, dobre belki i dach. Ciekawa była wymiana zdań pomiędzy chłopami z Białynina i komisarzem Zabielskim, również ten fragment przytoczyłam w całości, ze względu na pokazanie gwary mazowieckiej w ówczesnym czasie na tym terenie:

*„...Dla iakich przyczyn
nie życzye sobie
należeć do kościoła
w Mikołajowie zapro
wadzonego.
Dla tych przyczyn nie
życzymy sobie należeć
do kościoła w Mikołajo
wie że iest odległym
dla nas i za szczupły
gdyż to tylko iest ka
plicą...”⁴².*

Sołtys Walenty Gajewski, chłop Antoni Paradowski oraz wójt Łukasz Komendarczyk reprezentowali gromadę podczas tej rozmowy. Byli oni niepiśmienni i podpisywali się krzyżkami. Sołtys był pomocnikiem wójta i ponosił przed nim odpowiedzialność sądową. Walenty Gajewski zwoływał zebrania gromadzkie, prowadził gromadę i wykonywał jej uchwały. Prośby włościan poparł Kollator nr 3, posiadacz tradycyjny wsi Białynina, Tryllerowicz. Domagał się on uchylecia wyroku arcybiskupa gnieźnieńskiego i przywrócenia parafii w jej granicach⁴³. Jeden z członków dozoru kościoła przedstawił dosyć ciekawe argumenty na utrzymanie parafii. Arcybiskup gnieźnieński Raczyński w 1815 roku na prośbę Józefa Netrebskiego – opiekuna małoletnich dziedziców Skotnik i Mikołajewa – Łuszczewskich, część dóbr parafii białynińskiej przepisał na rzecz nowo erygowanej świątyni w Mikołajewie. W Mikołajewie nie postawiono żadnych budynków, a w uposażeniu Białynina pozostały tylko dwie wsie. Zatem Tryllerowicz starał się zwrócić uwagę najwyższej instytucji stanowiącej w tej sprawie, na problemy w związku z decyzją z 1815 roku : „oderwą przez to mieszkańców parafii Białynina największą przykrość w oddaleniu JM parafia

⁴¹ Ibidem, k. 20.

⁴² Ibidem.

⁴³ AGAD, Komisja Województwa Mazowieckiego, Wydział Wyznań, Archiwum Oddziału Wyznań i Oświecenia, Akta szczegółowe Komisji Woiewódzkey tyczące się Funduszków Reparacyi zabudowań Kościoła we Wsi Białyninie Obwodzie Sochaczewskim. Wysoka Kommissya Woiewództwa Mazowieckiego. Prośba o uchylene wyroku Arcybiskupa Gnieźnieńskiego i przyprowadzenie parafii Białynińskiej w powiecie Sochaczewskim będącey stanu dwanego, 6066, Białynin 3. Il. 1818 r., k. 21.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizacji pozarządowe w 2014 roku.

VII Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej

Sochaczew, 13 grudnia 2014r.

wyrządzić, a nadto Kościół Białyniński przy dwóch tylko wioskach zostawiony na spustoszenie narazić...⁴⁴. Chłopi białynińscy już od 3 lat narażeni byli na brak plebana, który udzielałby im podstawowych posług duchownych. Na początku XIX wieku ludność wiejska była do kościoła bardzo przywiązana. Bicie dzwonów kościelnych wyznaczało porządek dnia, a święta religijne poszczególne pory roku i związane z tym ludowe obrzędy i praktyki. Niedziela była dniem wolnym, kiedy chłopi przywdziewali odświętne stroje i udawali się na mszę. Kościół był nie tylko miejscem modlitwy, ale również centrum wsi i miejscem spotkań. Po mszy świętej młodzi udawali się na wspólne zabawy, a chłopi do karczmy lub na obiad, gdzie omawiali wspólne sprawy. Świątynia integrowała ludzi, dzięki niej ludność wiedziała, że tworzy gromadę, małą regionalną wspólnotę, działającą dla dobra swoich interesów. Tryllerowicz w piśmie podkreślił, że decyzja arcybiskupa dotycząca tej parafii „...religię na znaczny uszczerbek iak się to już dotąd okazało wystawić...⁴⁵. Wyrok Raczyńskiego określił jako nieprawdy i zażądał przywrócenia świątyni białynińskiej. Sprawa miała swój dalszy bieg, gdyż 16 lutego 1818 roku w Wiskitkach swoje zdanie na ten temat wypowiedział dziekan wydziału sochaczewskiego. Ksiądz Dobrowolski przedstawił kontrargument Kollatorowi nr 3, zapewnił komisarza odvodu sochaczewskiego, że chłopi białynińscy pozostawali pod opieką administracji duchownej⁴⁶. W dokumencie odnotowano ciekawą wymianę zdań pomiędzy dziekanem sochaczewskim, który był pytany przez referenta z Sochaczewa: „...Z mocy iakiego Postanowienia Parafia Białynin zamienioną lub dołączoną została do Parafii Mikołajewia?...⁴⁷. Ksiądz Dobrowolski wyjaśnił, że odłączono cztery wioski: Strugi, Starpiączkę, Wyczółki i Jeżową Wolę. Była to decyzja arcybiskupa gnieźnieńskiego, Raczyńskiego, który czasowo zarządzał diecezją warszawską. Dziekan wydziału sochaczewskiego potwierdził, że ten wysoko postawiony duchowny zrobił to na prośbę opiekuna Łuszczewskich i swojego przyjaciela – Józefa Netrebskiego. Nadanie to zaakceptował biskup nominat płocki Prażmowski oraz Rząd Najwyższy. Komisarz obvodu pytał upoważnionego do tego i najlepiej zorientowanego dziekana sochaczewskiego o stan posług duchownych w Mikołajewie. Ksiądz Dobrowolski stwierdził, że w Skotnikach znajduje się kaplica „...przynależnie i przystoynie na Dom Modlitwy urządzona...⁴⁸. Na podstawie dokumentów dowiedziałam się, że ksiądz Dobrowolski opowiadał się za inkorporacją Białynina do Mikołajewa. Dziekan wskazywał, że Rokotów miał zostać przydzielony

⁴⁴ Ibidem k. 21.

⁴⁵ Ibidem, k. 22.

⁴⁶ AGAD, Komisja Województwa Mazowieckiego, Wydział Wyznań, Archiwum Oddziału Wyznań i Oświecenia, Akta szczegółowe Komisji Woiewódzkiej tyczące się Funduszy Reparacyi zabudowań Kościoła we Wsi Białyninie Obwodzie Sochaczewskim. Dziekan Wydziału Sochaczewskiego do Wielmożnego Kommissarza Obvodu Sochaczewskiego, 6066, Wiskitki 16. II. 1818 r., k. 31.

⁴⁷ Ibidem, k. 31.

⁴⁸ Ibidem, k. 32.

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizacji pozarządowej w 2014 roku.

VII Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej

Sochaczew, 13 grudnia 2014r.

do Kozłowa Królewskiego, a Białynin do Mikołajewa. Nad świątynią białyńską tymczasowo dozór kościelny sprawował ksiądz Joachim Daszycki. Posesor dóbr białyńskich – Andrzej Tryllerowicz, włączył dom plebański w część swojego folwarku i zaniedbał zabudowania ekonomiczne. Ksiądz Dobrowolski przyznał, że przy tych zmianach najbardziej pokrzywdzeni zostali mieszkańcy Białynina. Wieś ta była oddalona od Mikołajewa o pół mili. Dziekan sochaczewski przytoczył pozytywne strony tej decyzji, gdyż właścianie „...ale za to mieć będą tę dogodność, iż zostawszy do ludniejszej Parafii przyłączonymi, mniejszy ciężar ponosić będą w składkach na utrzymywanie kościoła i mieszkania Plebańskiego...”⁴⁹. Proboszcz w Mikołajewie w 1818 roku nie miał jeszcze wystawionej plebanii i zabudowań gospodarczych do własnego użytku.

Według dekretu z 17 marca 1817 roku przy każdym kościele miał być ustanowiony dozór kościelny, a Komisja Województwa Mazowieckiego na podstawie specjalnego reskryptu z 12 lipca 1817 roku powołała taką instytucję w Białyninie. Pierwsza sesja Kollatorów odbyła się 3 września 1817 roku, po której jeden z członków, Jan Izbiński z Bielic, wysłał protokół ze spotkania do komisarza obwodu sochaczewskiego. Dokument zawierał prośbę o przystanie budowniczego. Fachowiec miał dokonać pomiarów świątyni oraz określić stan techniczny kościoła i koszty jego naprawy. Właściciel Bielic całkowite sprawozdanie sporządził z datą 1 października 1818 roku i dostarczył dokument odbiorcy⁵⁰. Członkowie dozoru oraz chłopci starali się zrobić wszystko, aby utrzymać parafię i wykonać generalny remont kościoła. 3 września 1818 roku spotkali się: Andrzej Tryllerowicz, ksiądz Joachim Daszycki z Kozłowa Biskupiego, Antoni Sopoćko, komendant białyński oraz protokolant Jan Izbiński⁵¹. Andrzej Tryllerowicz poruszył sprawę podjęcia naprawy świątyni. Wraz z postawieniem kościoła blisko Skotnik – dziedzicznych włości młodych Łuszczewskich i ich opiekuna Józefa Netrebskiego wzrastał prestiż całego majątku. Autor listu do Komisji Województwa Mazowieckiego zarzucał opiekunowi nieczyste intencje i wykorzystanie nadarżającej się okazji w 1814 roku, „...podał do Arcybiskupa Gnieźnieńskiego Raczyńskiego, Deycezyą Warszawską w Roku 1814 Administrującego, wykazując jakoby Kościół Parafialny w Białyninie zupełnie spustoszał, i że w Nim Nabożeństwo odprawiać się niemoże dla niebezpieczeństwa

⁴⁹ Ibidem, k. 33.

⁵⁰ AGAD, Komisja Województwa Mazowieckiego, Wydział Wyznań, Archiwum Oddziału Wyznań i Oświecenia, Akta szczegółowe Komisji Woiewódzkiej tyczące się Funduszków Reparacji zabudowań Kościoła we Wsi Białyninie Obwodzie Sochaczewskim. Izbiński do Wysokiej Komisji Województwa Mazowieckiego, 6066, Białynin 1. X. 1818 r., k. 38.

⁵¹ AGAD, Komisja Województwa Mazowieckiego, Wydział Wyznań, Archiwum Oddziału Wyznań i Oświecenia, Akta szczegółowe Komisji Woiewódzkiej tyczące się Funduszków Reparacji zabudowań Kościoła we Wsi Białyninie Obwodzie Sochaczewskim. Sesja Dzorzu Kościoła w Parafii Białyńskiej w Powiecie Sochaczewskim, 6066, Białynin 3. IX. 1818 r., k. 40

Projekt „Spotkania z historią Sochaczewa i Ziemi Sochaczewskiej” jest organizowany przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Bzurą przy dofinansowaniu ze środków Burmistrza organizacji pozarządowej w 2014 roku.

